

ČISTO ENOSTAVNO REČENO: PAŠE MI

Mate Dolenc: »Zelo odmaknjen sem, ne družim se z otroki, nerad nastopam«

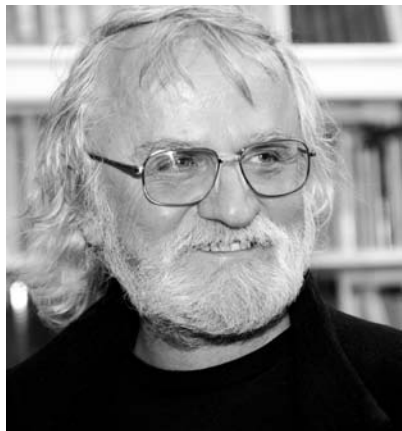

Foto: Robert Balen

Bohinjski kot zna biti zelo daleč. Vsaj te dni je bil, pa se zato z Matetom Dolencem nikakor nisva uspela pravočasno najti. Zgodba o napačni telefonski številki, na katero se ni javil nihče, pa sem zato mislila, da je prava, njen lastnik pa umaknjen v samotno pisanje, je bila podobna zgodbam v *Polnočni kukavici in drugih zgodbah*, v katerih je samota v Bohinju nekajkrat izhodišče, ki požene zgodbo.

Na koncu sva se tik pred zdajci le slišala in na daljavo pogovarjala. Kratko, a zgovorno. Saj, zakaj pravzaprav Bohinj in ne, recimo, ozvezdje Jadran, s katerim ga povezuje večina bralcev? Od nemediterranskih okolij pa ga povezujemo kvečjemu z Gorjanci in vampirji povrh ... V Bohinju je pisal tudi prej, pravi, tam ima boljše delovne pogoje. Na morju in drugje ne piše, tja hodi kvečjemu po motive in vtise.

No, v *Polnočni kukavici in drugih zgodbah* ni morja, sploh ne. Večkrat je hiška in pisatelj v njej, in glasovi, ki prihajajo do njega. V Bohinju se marsikaj dogaja. Imajo škotsko govedo in vietnamske prašičke, ki so zdaj moderni, in neavtoht-

tone ribe v jezeru, ki žrejo ikre bohinjske postrvi. Zato sem napisal zgodbo *Novi časi v Bohinju*, kjer sem dodal še kakšno žirafu in zebro.

Polnočna kukavica in druge zgodbe niso pravljice. Najprej morda zato ne, ker so se pisatelju ali drugim res zgodile, drugič pa zato, ker, kot opozarjate v eni od zgodb, zgodbe, v katerih nastopajo (personificirane) živali, niso pravljice, temveč basni. In kakšna žival se znajde skoraj v vsaki zgodbi. Bi pa težko rekli, da so klasične poučne basni, kajne? Že v prvi, Resnični o ježevcu z Rožnika, prav nesramno primerjate ježevca Ivana, ki se v kleti gostilne Rožnik naceja s sadnimi sokovi, s pisateljem Ivanom, ki je v isti gostilni pil fermentiran grozdni sok ... Blasfemija, tako rekoč. Otroci seveda vedo, da ga umetniki pijejo, ampak v šoli oziroma v knjigah jih pa tega ne učijo. A se je kakšna učiteljica že zgražala?

Ni bila učiteljica, zato pa literarna teoretičarka, ki je napisala ogorčeno kritiko. Češ da to ni za otroke, ker jih straši, pa še primesi politike je našla.

Ampak ježevce je res pobegnil iz ljubljanskega živalskega vrta in je res šel na Rožnik in je bila gostilna zaprta pa je padel v klet in tam preživel, dokler niso prišli spomladi gostilne odpret. Ker se mi je zdela to atraktivna realnost, sem jo napisal v obliki basni, kot poper pa sem dodal pisatelja Cankarja.

Tudi zgodba Orlovo spoznanje ni prav klasično vzgojna: orlovo jajce je bilo podtaknjeno med kurje. Po eni verziji je orel do konca življenja srečno živel kot kura. Vi pa verzijo popravite in ga doleteti spoznanje, da je pač orel, za nameček pa še požre kuro, ki mu je pridigala o tem, da mora biti zadovoljen kot kura. Basen o tem, da je treba uresničiti svoje potencialne, ali basen o zakonu močnejšega?

Oboje je lahko, kakor si pač kdo razlaga. Otrok lahko bere zgodbo kot zabavno, odrasel pa jo najbrž razume drugače. Zato so te moje zgodbe vse malo za odrasle, malo za otroke.

A razmišljate med pisanjem o ciljni publiki?

Ne, seveda ne.

Sama sem, ko sem uživala v prevratnih ali klasičnih izpeljavah vaših zgodb, napisanih v zelo čistem, nič odvečnem jeziku, tuhtala, da mladi v starosti, ko bi že bili zreli za vse vaše poante, začnejo brati kaj drugega kot basni, kakšne trendovske fantastične, avanturistične in problemske najstniške romane. Škoda.

Ja, Harryja Potterja berejo.

Imate stik z bralci? Hodite po šolah?

Sploh ne. Zelo odmaknjen sem in nerad nastopam kjerkoli.

Vam kaj povedo o vaši literaturi kakšni drugi otroci?

Tudi ne. Ne družim se z otroki. Kadar pa sem, recimo, z otroki prijateljev, pa se ne pogovarjamo o literaturi.

Seveda pa je treba omeniti tudi zgodbe, ki nimajo protipropagandne morale. Sporočilo iz vesolja se sklene ganljivo lepo. Potem ko se pisatelj ves čas sprašuje, ali je še kdo v vesolju in ali mu morda preko računalnika oziroma pokvarjenega printerja pošiljajo sporočila, se na koncu iz svoje samote poda v človeški svet: Samo da nismo sami v svojem vesolju. Tudi zgodba Majhen, črn klobuk je take sorte: astronautka-turistka na koncu ugotovi, da se je splačalo plačati 20 milijonov dolarjev za to, da je v vesolju videla običajen zemeljski predmet, majhen črn klobuk.

Kot vse zgodbe v knjigi ima tudi ta resničnostno podlago. Precej berem časopise in zgodbe zagledam včasih v

majhnih vestičkah, včasih pa v velikih temah. Ko je bila ta skupina v vesolju, se je o njej veliko pisalo. In pisalo je tudi, da so astronauti opazili neznan črn predmet. Od tod ideja. Marsikaj sem pobral iz časopisov, tudi kita, ki je priplaval po Temzi v London in ki sem ga 'uporabil' v prejšnji knjigi.

Zgodb je veliko, omenila bi še malce strašljivo Opolnoči, ki preigra tradicionalni vzorec vračanja umrlih. Vas res plašijo vojaki z bližnjega pokopališča?

Nasproti moje hiške je pokopališče vojakov iz prve svetovne vojne. Zelo pogosto grem tja in gledam grobove, ki so jim 'dali imena' pred petimi leti, prej so bili anonimni. In se mi je enostavno utrnilo: kaj če bi prišel ponoči kak vojak k meni 'žicat čik'?

Je izbira grozljivke ali vsaj srhljivke namerna žanrska izbira?

Hja, ene zgodbe so šaljive, druge ekološke, tretje pa tudi malo grozljive. Vem, da imajo otroci to radi, odrasli pa tudi. Navsezadnje gledamo tudi vampirje, saj sem tudi jaz k zgodbam in filmom o vampirjih nekaj prispeval. Kakorkoli, napišite, da se strinjam s Svetlano Markarovič, ko pravi, da ne piše za otroke, ampak zase. Tudi jaz pišem zase. Za svojo otročjost. Ne sledim pravim otrokom, zato pa otroku, ki je v meni. Še vedno zbiram avtomobilčke, modelčke, slike rib ... Otročji sem in mi paše pisati za otroke. Za odrasle bi najraje nehal.

Dajte no ... Nimate snovi ali bralci niso pravi?

Snovi je dovolj, vendar se mi zdi, da je bolj pametno, da delam otroško literaturo. Čisto enostavno rečeno: paše mi.

Petra Vidali

Večer, sredo, 23. 9. 2009, str. 6